

Mikkelin seudun ympäristöpalvelujen tupakka- ja lääkelain mukaisen valvontasuunnitelman toteutuma vuonna 2020

Suunniteltujen tarkastusten toteutuma ja valvonnan kattavuus vuonna 2020

Mikkelin seudun ympäristöpalvelujen tupakka- ja lääkelain mukaista valvontasuunnitelmaa vuodelle 2020 tehtäessä otettiin huomioon Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston Valviran laatima valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma vuosille 2020–2024. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntipaikoissa valvottiin myös nikotiinivalmisteiden myyntiä lääkelain (395/1987) mukaisesti.

Tässä toteutumassa vuoden 2020 tuloksia voi verrata vuoden 2019 lukuihin (suluissa). Vuosi 2019 oli toteutuman suhteen myös poikkeava. Alhaisen toteutuman syyt on analysoitu vuoden 2019 toteutumaraportissa.

Valvonnassa keskityttiin tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvan saaneisiin myyntipaikkoihin. Valviran ohjeen mukaisesti kohteet on tarkastettava joka toinen vuosi. Valvonta-alueella oli vuonna 2020 120 voimassa olevaa tupakkalain mukaista vähittäismyyntilupa-kohtetta.

Tupakkalain mukaiset vähittäismyyntipaikkojen tarkastukset tehtiin Valviran neliportaista ABCD-lomaketta käyttäen. Tarkastustulokset tallennettiin valtakunnalliseen Vati-järjestelmään. Tarkastuskertomus on postitettu jokaiselle tarkastetulle kohteelle. Vuoden 2020 suunnitelman mukaan oli suunnitelmallisten myyntipaikkojen tarkastusten tavoitemääränä 67 tarkastusta. Suunnitelmallisia tarkastuksia tehtiin yhteensä 43 kpl (2019 57 kpl). Määrä on 64 % asetetusta tavoitteesta (2019 60 %).

Ravintoloissa sijaitsevia erillisiä tupakointitiloja on valvonta-alueella 7 kpl. Valviran ohjeen mukaan tarkastuksia tulee tehdä tupakointitiloihin joka kolmas vuosi. Tavoitteena oli tehdä 4 kpl tupakointitilojen tarkastuksia. Näitä ei tehty vuonna 2020 yhtään kappaletta (2019 0 kpl).

Läkelain mukaisia nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikkoja oli vuonna 2020 52 kappaletta. Näistä suunniteltiin tarkastettavan 24 myyntipaikkaa. Toteutuma vuodelle 2020 oli 23 tarkastusta (2019 30 kpl). Määrä on 96 % asetetusta tavoitteesta. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea ei ole asettanut tarkastustiheydelle tavoitetta. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikka tarkastetaan aina samalla kuin tupakan vähittäismyyntipiste. Tarkastuksen havainnot kirjataan tupakkalain mukaiseen tarkastuskertomukseen.

Toteutuneiden tarkastusten määrä laski edellisvuoteen verraten. Vuonna 2020 tarkastusten määrä vähyyteen vaikuttivat mm. Covid-19 ajan rajoitteet, joita myös tarkastustoiminnalle asetettiin erityisesti epidemian alussa. Myös Vati-tietojärjestelmän vuoden 2019 ongelmat heijastelivat osittain myös vuodelle 2020. Myös henkilöresurssien muutokset vuonna 2020 ovat osaltaan vaikuttaneet suunnitelman toteutumaan. Tupakka- ja lääkelain mukaisia neuvonta-, ohjaus- ja muita yhteydenottoa suoritteita kirjattiin vuonna 2020 9 kpl.

Tarkastusten toteutuma ryhmittäin on esitetty alla taulukossa 1.

Tupakka- ja nikotiinivalvonta/ TOTEUTUMA 2020	Valvontakohtien lukumäärä (kpl)	2020 suunniteltujen tarkastusten määrä	Toteutunut / kpl 31.12.2020	Toteutunut suunnitelmasta / % 31.12.2020
Tupakkalain alaisten tuotteiden myynnin valvonta				
Vähittäismyyntipaikat	119	66	43	65
Tukkumyyntipaikat	1	1	0	0
Tupakointikiellot ja -rajoitukset				
Ravintolat ja muut tilat, joissa on erillinen tupakointitila	7	4	0	0
Läkelain alaisten nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta				
Vähittäismyyntipaikat	52	24	23	96
Yhteensä	179	95	66	69

Taulukko 1. Tarkastusten toteutuma ryhmittäin

Tarkastusten aikana noudatettiin voimassa olevia Valviran Covid-19 ohjeistuksia sekä Mikkelin kaupungin ja Etelä-Savon sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen (Essote) ohjeita. Kaikki tarkastukset tehtiin paikan päällä käynteinä.

Toteutuneet 43 tupakkalain mukaista myyntipaikkojen tarkastusta kohdistuivat 43 eri toimipaikkaan 120 kohteesta. Valvonnan kattavuus oli koko alueen kohteista 35 % (2019 48%).

Läkelain mukaiset myyntipaikkojen tarkastukset kohdistuivat 23 eri toimipaikkaan 52 kohteesta. Valvonnan kattavuus oli koko alueen kohteista 44 % (2019 58%).

Hallinnolliset pakkokeinot

Tupakkalain ja lääkelain mukaisissa työtehtävissä ei ole käytetty hallinnollisia pakkokeinoja vuonna 2020.

Tupakka- ja lääkelain mukaisten hakemusten käsittely

Tupakkalain mukaisessa tupakka- ja nikotiininesteiden vähittäismyynnissä on toimijan haettava uusi lupa toiminnan alkaessa. Myyntilupa on sidottu toimijan y-tunnukseen ja toimipaikan osoitteeseen. Vuonna 2020 käsiteltiin näitä hakemuksia 8 kpl (2019 8 kpl). Hakemusmenettelyssä on käytössä sähköinen lomake, jonka kautta suurin osa ilmoituksista otettiin vastaan.

Läkelain mukaisia nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntilupia käsiteltiin vuonna 2020 3 kpl (2019 4 kpl).

Tupakkalain mukaista suunnittelematonta valvontaa ovat mm. asuntoyhteisöjen tupakointikieltoihin liittyvä hakemusmenettely. Vuonna 2020 on käsitelty kahta asuntoyhteisön kieltotapausta (2019 2 kpl).

Painopistealueiden ja näytteenoton toteutuma

Tupakkalain valvontaohjelmakauden 2020-24 painopisteet ovat:

1. omavalvonnan tukeminen
2. yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa sekä
3. laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö.

Toimijoita opastettiin tarvittaessa laittoman kaupan ehkäisyyn liittyvissä tunnustuskoodien hankinnassa sekä pakollisen omavalvontasuunnitelman liittämässä tupakkalain mukaiseen myyntilupahakemukseen. Oma-
valvonnasta on saatavilla Valviran valmis mallipohja.

Tupakkalain valvontaa ei yleensä käytetä näytteenottoa. Tarkastukset perustuvat ensisijaisesti aistihavaintoihin. Jos aistinvaraista havainnointia ei voida käyttää tai asiasta on erimielisyyttä, tupakansavun kulkeutumista voidaan selvittää merkkisavututkimuksella. Tutkimuksia ei tehty vuonna 2020.

Tupakka- ja lääkelain mukaisen valvonnan henkilöstövoimavarat

Ympäristöpalveluissa toimi tupakka- ja lääkelain mukaisissa valvontatehtävissä vuonna 2020 osittain terveystarkastajaa. Suunniteltu työpanos oli noin 0,2 htv. Toteutuma vastasi arvioituna suunniteltua työpanosta. Tarkkaa toteutumaa on haasteellista arvioida, koska nämä työtehtävät ovat olleet vain osa tarkastajien muista työtehtävistä.

Tiedottaminen ja muu toiminta

Varsinaista isompaa tiedottamista ei tehty vuonna 2020.

Ympäristöpalvelujen tarjoamat lakisääteiset palvelut kirjattiin palvelutietovarantoon. Asiakkaille tiedot ovat käytettävissä suomi.fi- palvelussa.

Tupakka- ja lääkelain mukaisesta valvonnasta saadut tulot

Tupakkalain sekä lääkelain mukaan tehdyistä myynnin tarkastuksista ei peritä erillistä tarkastusmaksua. Kaikille 1.1.2020 voimassa olevan vähittäis- tai tukkumyyntiluvan luvanhaltijoille on lähetetty vuosittainen valvontamaksu alkuvuodesta 2020. Tupakka- ja lääkelain mukaisten tehtävien päätös- ja lupamaksuilla kerättiin maksuja yhteensä noin 71 185,00 euroa (2019 77 889,00 euroa). Saadut tulot kohdennettiin ympäristöpalvelujen toimintaan.

Toteutetut kehittämistoimenpiteet

Ruokaviraston Vati-järjestelmän käyttöönotto on jatkunut edelleen vuonna 2020. Ympäristöpalvelut sai Vati-järjestelmän laskutustoiminnan osittain käyttöön vuonna 2019. Vuonna 2020 terveystarkastajat ovat laskuttaneet kaikki tupakka- ja lääkelain mukaiset suoritteet Vatin kautta. Em. lakien mukaisesti laskutetaan sekä päätösmaksuja että vuosimaksuja.

Vuonna 2020 laskutus on edelleen tapahtunut manuaalisesti, koska käytetyt järjestelmät (Vati ja Tupakan vähittäismyyntilupahakemusten ja tukkumyynti-ilmoitusten käsittelyrekisteri Turre) eivät ole synkronoituja keskenään.

Vuonna 2020 aloitettiin EnviroVet Oy:n tarjoaman LaatuNet-laadunhallintajärjestelmän perusteellisempi käyttö.

Aluehallintovirasto ei tehnyt vuonna 2020 Mikkelin seudun ympäristöpalveluihin varsinaista arviointi- tai ohjauskäyntiä. AJO-käynti toteutui sähköisenä kyselynä.